

FOTO: NICKERSON-ZWAAN

In België worden slechts 1200 ha uien geteeld, een groot verschil met Nederland, waar zowat 25.000 ha uien verbouwd worden. Nochtans kan, volgens een Nederlandse uienexpert, de teelt van uien voor de Nederlandse exporthandel ook een interessante optie zijn voor Vlaamse telers. Binnen de Limagrain Groep is Nickerson-Zwaan hoofdveredelaar van uien. We komen van twee veredelaars te weten welke accenten er gelegd worden in de selectie. Uien in een jong stadium zijn zeer gevoelig voor herbicidenschade; in een later stadium kunnen diverse ziekten het gewas belagen. Een oordeelkundig gebruik van de erkende gewasbeschermingsmiddelen is dan ook een must. De familie Van Vynckt verbouwt al tien jaar uien voor de diepvriesindustrie. Van hen leren we dat een uienteler niet alleen de teelttechniek, maar ook de bewaring goed onder de knie moet hebben. In de vestiging van Ardo in Violaines worden jaarlijks zowat 15.000 ton uien verwerkt. Blijkt dat het schillen van de uien een complex proces is. Ook lopen we langs bij een toonaangevend Nederlands exportbedrijf. Daar komen we te weten waarom Nederland er ondanks zijn relatief kleine uienproductie toch in slaagt om de wereldmarkt te domineren.

FOTO: NICKERSON-ZWAAN

SAMENSTELLING: PHILIPPE MASSCHELEYN

Focus op selectie, teelt en vermarkting van uien

FOTO: ARDO

Foto: Nickerson-Zwaan

Groeimogelijkheden Vlaamse uienteelt

Jaarlijks worden in ons land ruim 1000 ha zaai-
uien verbouwd. Ongeveer de helft hiervan is
bestemd voor versnijderijen en de diepvriesindus-
trie; de andere helft wordt gesorteerd, verpakt en
geëxporteerd. – PHILIPPE MASSCHELEYN –

“Het totale Belgische uienareaal bedraagt ongeveer 1200 ha, waarvan meer dan 1000 ha zaaiuien. De rest van het areaal zijn plantuien”, weet *Ignace Carron*, verantwoordelijke Groentezaden bij Sanac. “Zaaiuien laten zich uitstekend telen op leemgronden. De belangrijkste teeltge-

bieden in ons land liggen in het noorden, langs de grens met Zeeland, en in de streek van Ieper-Oudenaarde en Tienen-Sint-Truiden. Ten slotte wordt er verspreid over Wallonië nog een beperkt areaal uien geteeld. Landbouwers kiezen voor de teelt van uien als het in hun teeltplan past en

als ze goed advies krijgen omtrent de afzetmogelijkheden en de gepaste teelttechniek.”

Interesse voor Vlaamse uien

Volgens *André Boot*, commercieel/technisch specialist Uien bij Nickerson-Zwaan, zijn heel wat Vlaamse landbouwers zich nog onvoldoende bewust van de mogelijkheden die de teelt van uien voor de Nederlandse exporthandel kan bieden voor hun bedrijf. “De uien kwijtraken is geen probleem”, stelt Boot. “Heel wat Nederlandse verpakkers en exporteurs zijn zeker geïnteresseerd om Belgische kwaliteitsuien aan te kopen. 80% van de Nederlandse verpakkers en exporteurs opereert vanuit de driehoek Antwerpen – Rotterdam – Vlissingen. Als ze vanuit het zuiden naar de Flevopolder in het noorden van Nederland moeten rijden om uien te halen, zijn ze door fileleed al gauw heel wat uren onderweg, in elk geval meer dan wanneer ze product in bijvoorbeeld de Zwalmstreek of de streek van Tienen zouden kunnen betrekken. Bovendien kunnen op heel wat dure Noord-Nederlandse gronden geen uien meer geteeld worden door de toenemende fusariumproblematiek. De ‘schone’, vruchtbare Vlaamse gronden kunnen hier zeker soelaas bieden.” Een laatste belangrijk voordeel van een Vlaamse teelt zijn volgens Boot de goede irrigatiemogelijkheden waarover de Vlaamse telers beschikken.

Uienteelt voor de exporthandel is wel een speculatieve markt. “De ene dag zijn uien goud, de andere dag hout”, vat Boot het mooi samen. “Door dat speculatieve karakter moet je het rendement van een teelt over meerdere teeltjaren beschouwen.”

focus op

Exportmarkt vraagt andere teelttechniek

Uien telen voor de exportmarkt vraagt, in verhouding tot de teelt van uien voor de industrie, een lagere stikstofgift. “Voor export is vooral de maat 50-70 mm gewenst; voor de industrie is dat de maat 60-90 mm”, legt *Ignace Carron* uit. “Een te hoge stikstofgift heeft bovendien een nefaste invloed op de hardheid en de velvastheid van een ui, wat bij bewaring en export een belangrijk nadeel is.” Bij teelt voor de exportmarkt moet men ook dichter zaaien. “Bij teelt voor de industrie bedraagt de ideale zaaidichtheid zowat drie dosissen per hectare; voor de exportmarkt ligt dat rond vier dosissen per hectare. Gelet op dit alles is een goede teeltbegeleiding van primordiaal belang voor een startende uienteler. En daarin hebben wij een belangrijke rol te spelen.”

Wereldproductie

De wereldproductie aan uien bedraagt 55 miljoen ton. "China neemt 31,5% van de totale uienproductie voor zijn rekening en is daarmee veruit het belangrijkste uienproducerende land ter wereld. Op de tweede plaats komt India met 10,2% van de totale uienproductie. Dan volgen de Verenigde Staten en Turkije, met respectievelijk 6,4 en 3,8%. Nederland komt op de 11de plaats met 1,9% van de wereldproductie." In totaal worden in Nederland zowat 25.000 ha uien geteeld: circa 20.000 ha zaaiuien en ongeveer 5000 ha plantuien.

Nederland: belangrijk exportland

Ongeveer 95% van de totale Nederlandse uienproductie wordt geëxporteerd. Boot: "Wereldwijd waren we lang nummer één, nu zijn we een sterke nummer twee. De verwachting is dat we dit nog jaren zullen blijven. Een van de redenen hiervoor is dat Nederlandse exporteurs goedkoper een partij uien naar China kunnen verschepen dan eenzelfde partij per vrachtwagen naar Parijs te sturen. Dit komt omdat de havens van Antwerpen en Rotterdam door scheepvaartmaatschappijen gebruikt worden als centrale verzamelplaatsen voor lege containers. Wanneer die containers gevuld – bijvoorbeeld naar China – kunnen terugkeren, geeft dat voor die maatschappijen een interessanter kostenplaatje. Omdat er de komende jaren nog meer producten uit China geïmporteerd zullen worden, zal dit gegeven een nog grotere rol gaan spelen. Natuurlijk zijn ook de uientelers in Nederland en België ermee gebaat als Nederlandse bedrijven op de exportmarkt een stabiele en dominante rol kunnen blijven spelen." ■

André Boot (links) en Ignace Carron bespreken de opportuniteiten voor Vlaamse uientelers op de exportmarkt.

Specialisten bundelen krachten

Sinds juli 2007 zijn de uienactiviteiten van Nickerson-Zwaan en Limagrain Advanta samengevoegd. – PHILIPPE MASSCHELEYN –

"Limagrain Advanta Nederland en Nickerson-Zwaan zijn beide onderdeel van de Limagrain Groep, de grootste Franse land- en tuinbouwcoöperatie", vertelt *Nanne Veldhuyzen van Zanten*, salesmanager West-Europa bij Nickerson-Zwaan. Nickerson-Zwaan is een internationale organisatie, met hoofdzetel in het Nederlandse Made, die zich richt op onderzoek, productie, bewerking, verkoop en marketing van hoogkwalitatieve zaden van een breed assortiment groenterassen.

Coöperatieve structuur

"Wereldwijd zijn we nummer twee in groenten. Interessant daarbij is dat we als enige speler uit de top vijf een coöperatieve structuur hebben. Alle andere wereldspelers zijn multinationale ondernemingen met hun roots in de chemie of farmacie." Nickerson-Zwaan is in handen van een groep van zeshonderd boeren uit de streek van Limagnes, die kort na de Tweede Wereldoorlog een veredelaar in dienst namen om hun eigen zaadproductie te beschermen. "De veredeling werd opgestart in silomais. Op korte tijd had de coöperatie een belangrijk deel van de Franse markt in silomais in handen. In de volgende decennia werden talrijke binnen- en buitenlandse overnames gerealiseerd. In tegenstelling tot in een multinationale structuur is de betrokkenheid van onze aandeelhouders steeds zeer groot gebleven. Hierdoor wordt ook op langere termijn gedacht, wat de stabiliteit van ons bedrijf zeker ten goede komt. Ook is er veel meer begrip voor fluctuaties door het werken met klimaat en natuurproducten. Dit alles maakt dat je binnen ons bedrijf niet dadelijk drastische reorganisaties hoeft te verwachten. Wij willen natuurlijk net als iedereen vandaag resultaat, maar we hebben vooral oog voor de lange termijn." De Limagrain Groep staat genoteerd op de beurs in Parijs, maar ongeveer 70% van de aandelen is wel in handen van de zeshonderd coöperant-landbouwers.

"Wat de commercialisering van groentezaden betreft, werken we nauw samen met de andere groentezaadbedrijven in de groep. Zo verdeelt ons zusterbedrijf Vilmorin onze producten in Frankrijk, Spanje, Italië, Brazilië en Amerika. Omgekeerd verkopen wij Vilmorin- en ook Clauseproducten op de markten waar we een eigen Nickerson-Zwaanverkoopstructuur hebben: in Engeland, de Benelux, Duitsland, Polen, India, Zuid-Afrika en Oekraïne."

De Limagrain Groep participeert ook in Keygene, een biotechnologisch bedrijf met zetel in Wageningen. "Niet alleen de Limagrain Groep, maar ook andere zaadhuizen zijn aandeelhouder van dit bedrijf. Hoofddoelstelling van Keygene is basisveredeling die ten goede komt aan alle participanten. Zo wordt onder meer werk gemaakt van de ontwikkeling van merkertechnologie."

Nieuwe uienstructuur in groep

Nickerson-Zwaan is binnen de Limagrain Groep hoofdveredelaar van koolgewassen (bloemkool, broccoli en witte, rode-, savooi-, spruit- en spitskool), ui, prei, radijs en komkommer. "De meeste van onze activiteiten zijn gericht op de ontwikkeling van producten voor de Europese markten. De komkommerveredeling is echter gericht op het mediterrane gebied, Zuid-Afrika, Australië en Nieuw-Zeeland. In het Midden-Oosten zijn we een belangrijke speler op de markt van de korte komkommers. Voor uien was de situatie tot midden vorig jaar dat zowel Limagrain Advanta Nederland als Nickerson-Zwaan een breed assortiment uienrassen veredelde en verkocht. Beide bedrijven hadden goede marktposities in diverse Europese landen. Nog belangrijker echter was het feit dat zowel Limagrain Advanta Nederland als Nickerson-Zwaan een onderscheiden uiengamma op de markt bracht. Hierdoor kunnen we telers nu een zeer volledig en breed uienpakket aanbieden." In de nieuwe structuur heeft Nickerson-Zwaan de eindverantwoordelijkheid voor alle uienactiviteiten. De merknaam Advanta werd wel behouden, net als de distributiekanalen in de verschillende uienmarkten. "Voor de Benelux betekent dit concreet dat beide merknamen gewoon naast elkaar bestaan."

Begin dit jaar heeft Nickerson-Zwaan de activiteiten overgenomen van Global Genetics, een uienveredelingsbedrijf uit Idaho, in de Verenigde Staten. "Het veredelingsprogramma voor uien van Global Genetics is vooral gericht op uien van het langedagtype, rassen die ook in Spanje, Centraal- en Oost-Europa en Centraal-Azië gecommmercialiseerd kunnen worden. De voorbije jaren werden verschillende uienrassen uit het programma van het bedrijf met succes geïntroduceerd op de Noord-Amerikaanse markt. Een belangrijk deel van de in de staten Washington, Oregon en Idaho geproduceerde uien wordt geëxporteerd naar Aziatische markten." ■

Nanne Veldhuyzen van Zanten: "Omdat zowel Limagrain Advanta Nederland als Nickerson-Zwaan een onderscheiden uiengamma op de markt bracht, kunnen we telers nu een zeer volledig en breed uienpakket aanbieden."

Voor de herstructurering beschikte Nickerson-Zwaan over faciliteiten voor uienveredeling in het noorden van Nederland, meer bepaald in Tuitjenhorn. De uienveredelingsactiviteiten van Limagrain Advanta Nederland waren reeds gevestigd in het onderzoekscentrum in Rilland. "De concentratie van alle researchactiviteiten op één locatie biedt ons de mogelijkheid om nog meer vernieuwende en hoogpresterende uienrassen op de markt te brengen", aldus *Reinout de Heer* (links op foto), teamleider/veredelaar Ui voor Noord- en West-Europa bij Nickerson-Zwaan. Onze landgenoot *Willem Van haecke* (rechts op foto) is teamleider/veredelaar Ui voor alle andere markten waar Nickerson-Zwaan actief is: vooral andere Europese regio's en de Verenigde Staten.

Accenten veredeling zaaiuien

Het veredelingsprogramma zaaiuien van Advanta werd opgestart net na de Tweede Wereldoorlog. "Veredeling gebeurde op basis van selecties in vrij bestoven landrassen", legt de Heer uit. "Landrassen waren rassen die verbouwd en in stand gehouden werden door lokale landbouwers en tuinders. De belangrijkste landrassen zijn gegroepeerd onder de naam Rijnsburger, waarmee verwezen wordt naar een stadje in de Nederlandse randstad." De meeste uien die nu geteeld worden in Nederland en in Noord- en West-Europa zijn van het Rijnsburgertype. "Midden jaren zeventig kwamen de eerste mannelijk steriele lijnen beschikbaar. Begin jaren tachtig bracht Advanta de eerste hybridenrassen op de markt."

Het veredelingsprogramma ui van Nickerson-Zwaan werd opgestart in de jaren zestig en kende een gelijkaardig verloop. Van haecke: "Net als bij Advanta werd er in eerste instantie gebruikgemaakt van vrij bestoven landrassen, om begin jaren tachtig eveneens de eerste hybridenrassen op

Communicatie met sector

Om uientelers optimaal te informeren, lanceerde Nickerson-Zwaan in januari de website www.uienzaden.nl. Nanne Veldhuyzen van Zanten: "Telers vinden hier actuele informatie omtrent ontwikkelingen in de uienmarkt. Begin juli organiseren we in Rilland voor de eerste keer een Boeren Opendag. Telers uit het zuiden en het westen van Nederland en uit Vlaanderen zullen op die dag zeker ook een uitgebreid gamma van uienrassen voorgeschoteld krijgen."

Alle uienveredelingsactiviteiten van Nickerson-Zwaan zijn samengebracht in het onderzoekscentrum van Limagrain Advanta Nederland in Rilland. – PHILIPPE MASSCHELEYN –

reden waarom we ons intensief hebben toegelegd op de ontwikkeling van rassen die resistent zijn tegen valse meeldauw. Dit jaar introduceren we met Santero een eerste valsemeeldauwresistent ras op de markt; de Benelux, Duitsland, Frankrijk en Engeland krijgen de primeur.” De voorbije jaren vormde de grondgebonden ziekte fusarium in Nederland een steeds groter probleem bij de uienteelt. Van haecke: “Door de uitbreiding van het areaal aan uien is de teeltrotatie eng geworden, waardoor bodemschimmels zoals fusarium zich steeds nadrukkelijker kunnen manifesteren. Tegen fusarium hebben we ‘intermediair’ resistente rassen ontwikkeld. Intermediair betekent dat een uienplant wel een goede weerstand heeft tegen fusarium, maar dat ze onder bepaalde omstandigheden toch ziek kan worden. We werken volop aan het verhogen van dat resistentieniveau. Bladvlekkenziekte komt in onze contreien minder voor, maar is wel een probleem in de zuidelijker gelegen landen waar uien verbouwd worden. Hieromtrent verrichten we eveneens uitgebreid onderzoek.” Ook tegen andere ziekten zoals koprot en botrytis worden

Sterk gamma extralangedaguien voor Noord- en West-Europese markt

de markt te introduceren. In feite mag je stellen dat alle Nederlandse veredelingsbedrijven die zich op uien hebben toegelegd, gestart zijn met hetzelfde uitgangsmateriaal, namelijk de landrassen.” Hybridenrassen worden gekenmerkt door een hogere opbrengst, een betere bewaarbaarheid en een grotere uniformiteit van het geoogste product. Van haecke wijst erop dat, naast

de direct hogere opbrengst vanaf het veld, vooral de hogere opbrengst na de bewaring van belang is voor de uienteler.

Midden jaren negentig kwam het accent in de veredeling meer op de ontwikkeling van ziekeerresistente rassen te liggen. “Wereldwijd is valse meeldauw een van de belangrijkste bladziekten in uien”, vertelt Van haecke. “Meteen ook de

resistenties ingebouwd bij de ontwikkeling van nieuwe rassen.

“Andere elementen die we al decennia lang opnemen in ons veredelingsprogramma zijn hardheid, spruitrust of *dormancy* en huidvastheid”, gaat de Heer verder. “Deze drie parameters – die de bewaarbaarheid van een ras bepalen – zijn meetbaar. Met andere woorden, we kunnen ze

Al eeuwenlang een belangrijk voedingsproduct

Uien is een groente die geëvolueerd is naar een akkerbouwmatige teelt. Wereldwijd zijn er meer dan vierhonderd *Allium*-soorten bekend, vier daarvan zijn erg bekend: de ui of *Allium cepa*, de bosui, de sjalot en knoflook. Binnen *Allium cepa* kennen we de kleuren wit, geel, rood en roze, die onderling sterk van smaak kunnen verschillen. Wetenschappers denken dat de ui zijn oorsprong kent in Centraal-Azië, meer bepaald in het huidige Iran, Pakistan en China. Daar werden uien waarschijnlijk al zo’n 5000 jaar geleden geteeld. In Egypte moeten uien 3500 jaar voor Christus al een belangrijk voedingsproduct geweest zijn. Wereldwijd zijn uien – na tomaten, watermeloen en kool – de vierde meest gegeten groente, maar de uienconsumptie verschilt sterk per land. In Nederland wordt jaarlijks 4 tot 5 kg uien per persoon gegeten; in sommige Aziatische landen en gebieden rond de Middellandse Zee consumeert men soms het tienvoudige.

FOTO: NICKERSON-ZWAAN

aan de hand van een aantal fysieke tests vastleggen in cijfermateriaal.”

In Nieuw-Zeeland werd recent een ui ontwikkeld die tranende ogen voorkomt. “Het betreft een genetisch gemodificeerde ui. Op dit ogenblik kunnen en willen wij geen genetisch gemodificeerde organismen op de markt brengen. Via klassieke veredeling zal het niet eenvoudig zijn om een oplossing te bieden voor dat ‘tranen’.”

Vijf categorieën

“De groei van de ui is sterk afhankelijk van de duur van het daglicht, die geografisch bepaald is, en van de temperatuur. Volgens dit criterium worden uien ingedeeld in vijf categorieën”, aldus Van haecke. “De uien die in Noord- en West-Europa verbouwd worden – onder meer de Nederlandse Rijnsburgertypes – zijn extralangedaguien. Daarnaast heb je de langedaguien, de intermediairedaguien, de kortedaguien en de overwinteringsuien. Ruwweg kan je als vuistregel nemen: hoe noordelijker uien verbouwd worden, hoe beter ze te bewaren zijn. Dit is een belangrijk gegeven voor de Nederlandse uiensector, omdat die nagenoeg volledig op de export gericht is en dus gebaat is bij een uitstekende bewaring. Over het algemeen geeft een langere dag ook een scherpere smaak en een grotere hardheid van de ui.”

Monnikenwerk

“De ontwikkeling van een nieuw hybridenras start met de ontwikkeling van nieuwe uniforme ouderlijnen. Omdat ui een tweejarig gewas is, is dat een langdurig proces. We praten dan ook al gauw over tien à twaalf jaar vooraleer nieuwe ouderlijnen ontwikkeld zijn,” geeft de Heer mee. De veredelaars van Nickerson-Zwaan testen nu een techniek uit waardoor die periode tot vier jaar gereduceerd zou kunnen worden.

“Een volgende stap binnen het veredelingsproces is het kruisen van nieuw

ontwikkelde ouderlijnen met bestaande ouderlijnen. De op die manier verkregen hybriden worden gedurende drie jaar beproefd onder praktijkomstandigheden. Elk testjaar valt er dan een aantal van die nieuwe hybriden af. Het eerste testjaar worden nieuwe hybriden enkel beproefd in de streek van Rilland en in de Flevo-polder. Vanaf het tweede testjaar komen er proeflocaties bij in Nederland en in die landen waar we een bepaald ras op de markt willen brengen.”

Van haecke: “Na die drie testjaren nemen we de drie à vijf overblijvende rassen – waarvan we op dat moment al zeker zijn dat ze een verbetering zijn van het bestaande gamma – in *development*. Concreet betekent dit dat we deze rassen op een nog grotere schaal onder praktijkomstandigheden testen, waardoor we de toegevoegde waarde van een nieuw ras nog beter kunnen definiëren.” De *development*-fase neemt twee jaar in beslag. Van haecke benadrukt ook dat handelaars en andere betrokkenen in de keten in die fase uitgenodigd worden om de rassen te beoordelen. “Na die twee jaar beslissen we welk ras we het daaropvolgende jaar zullen commercialiseren.”

Stijgende interesse rode rassen

Op dit ogenblik betreft 90 tot 95% van het totale areaal zaaiuien dat in Nederland geteeld wordt de klassieke, goudgele uienrassen. “Exclusiviteit wordt aangestuurd door de consument”, stelt *Nanne Veldhuyzen van Zanten*, salesmanager West-Europa bij Nickerson-Zwaan. “Wanneer zij bereid zijn om meer te betalen voor een onderscheiden product, zal de keten – en dus ook de veredeling – daar zeker op inspelen. Een mooi voorbeeld is de huidige tendens dat Engelse grootwarenhuizen steeds meer rode uien vragen, voor gebruik in *pre-packt*-voeding. Op dit moment is ongeveer 20% van het uienaanbod in de supermarkt er rood. Neder-

landse telers spelen in op die evolutie; dat heeft een jaarlijkse stijging van het areaal rode rassen tot gevolg. Vorig jaar werden in Nederland ongeveer 800 ha rode rassen verbouwd, zowat 4% van het totale areaal zaaiuien.” De veredelaars merken wel op dat rode rassen minder productief zijn in zaad, wat het zaad duurder maakt. “Daarnaast geven rode rassen ook een lagere opbrengst voor de boer. Ten slotte zijn ook de teelt- en bewaarstechniek moeilijker dan bij de goudgele rassen. Voordeel is dan weer de hogere prijs voor het product.”

Veredeling winterui

“Naast zaaiui hebben we ook een veredelingsprogramma lopen in winterui”, aldus *André Boot*, commercieel/technisch specialist Uien bij Nickerson-Zwaan. “Traditioneel wordt er heel wat winterui geteeld in Duitsland. Andere teeltgebieden situeren zich in Frankrijk, Polen en Tsjechië.” Winterui wordt gezaaid in het najaar: eind augustus-begin september. Er wordt geoogst in juni.

“Interessant voor de teler is de hogere prijs voor winteruien. In het verleden waren winteruien nauwelijks bewaarbaar. Wij hebben rassen ontwikkeld die enkele weken bewaard kunnen worden. Belangrijk bij de teelt van winterui is wel dat de plantjes de winter niet te groot ingaan, omdat dit in het voorjaar risico van schieten geeft. Twee jaar geleden hebben we het ras Panther op de markt gebracht. Het heeft het voordeel dat men iets later kan zaaien, waardoor de plantjes op ideale grootte kunnen overwinteren.”

Ook selecties in plantui

In Nederland is zowel de een- als de tweejarige teelt van plantui niet onbelangrijk. In totaal worden ongeveer 5000 ha plantuien verbouwd. Boot: “In de Scandinavische landen zijn de zomers te kort om in één seizoen een vermarktbaar opbrengst te bekomen. In plaats van te zaaien, planten de telers er plantui. In Nederland worden plantuien geteeld omdat die gecommmercialiseerd kunnen worden in de periode na het beschikbaar komen van winteruien en vooraleer er zaaiuien geoogst worden. Het is dan ook vrij logisch dat een juiste positionering een belangrijk aandachtspunt is in ons veredelingsprogramma.”

Vermeerderingsvelden uienzaad

“De belangrijkste teeltgebieden voor de zaadproductie liggen aan bij telers in Frankrijk, maar er is ook zaadproductie in Nieuw-Zeeland, Amerika en Italië. Een goede geografische spreiding is belangrijk om het risico van misoogsten tot een minimum te beperken. Een belangrijk voordeel hierbij is dat we volop kunnen gebruikmaken van de structuren van onze zusterbedrijven binnen de Limagrain Groep”, besluit Veldhuyzen van Zanten. ■

FOTO: NICKERSON-ZWAAN

FOTO: GEERT VERHIEST

Uien in een jong stadium zijn zeer gevoelig voor herbicidenschade en in een later stadium kunnen diverse ziekten het gewas belagen ... Een teelt voor specialisten, dus. – GEERT VERHIEST, SANAC FYTO –

Gewasbescherming in ui

Onkruidbestrijding

Uien ontwikkelen weinig blad in het begin van de teelt en onkruiden kunnen zich al vanaf de start snel meester maken over het gewas. Daarom moet een onkruidbestrijding gebaseerd zijn op een weloverwogen strategie (zie ook tabel 1 voor een overzicht van de werking van verschillende middelen tegen de meest in ui voorkomende onkruiden).

In het begin van de teelt moet je beletten dat onkruiden zich kunnen ontwikkelen, pas wanneer het gewas een eerste echt blaadje (pijpje) ontwikkelt kan je gericht onkruid doodspuiten. Met het huidige

middelenpakket is dit mogelijk geworden, op voorwaarde dat dit stappenplan gevolgd wordt ...

Vooropkomst De combinatie Ramrod + Stomp in vooropkomst blijft het standaardadvies. Deze combinatie bestrijdt een breed spectrum van onkruiden. Als er nadien toch nog onkruiden opkomen, zijn die vaak gevoeliger voor een naopkomstbehandeling. Een geslaagde vooropkomstbehandeling valt logischerwijze samen met voldoende neerslag na de toepassing, maar te veel regen na het spuiten kan leiden tot plantenuitval of groeivertraging. Daarom moet je de gebruikte bodemherbi-

ciden voorzichtig doseren, door rekening te houden met de aard van de grond. Op een humusrijke grond zullen bodemherbiciden zelden schade veroorzaken, maar op lichtere gronden is een overdosering uit den boze. De dosering van Stomp na zaai beperk je op een zandleemgrond dan ook best tot 1,5 l/ha. Anderzijds moet je er ook rekening mee houden dat je Stomp slechts één keer per seizoen mag toepassen. Omdat er altijd onkruiden ontsnappen aan de basiscombinatie, is het aanbevolen om deze onkruiden zeer kort voor de opkomst van het gewas af te branden met een contactherbicide.

Belang weersomstandigheden en spuittechniek voor onkruidbestrijding

Bodemherbiciden hebben een goede werking als ze toegepast worden op een vochtige bodem en als er nadien weinig neerslag volgt. Zware regen kort na een behandeling kan zorgen voor uitspoeling, maar ook voor opname van het herbicide door het jonge uienworteltje, met alle gekende gevolgen. Contactherbiciden kan je daarentegen enkel spuiten als er sprake is van een afgehard en gezond gewas (witgedroogde grond).

Om de risico's van een onkruidbestrijding zo beperkt mogelijk te houden, is de spuittechniek van groot belang. Contactherbiciden zoals Lentagran, Totril of Basagran sc toepassen met een fijne spuitdruppel kan zeer veel schade veroorzaken. Anderzijds zal een zeer grove druppel (venturidop) herbiciden op een klein uienplantje overdoseren. Je bekomt de minste risico's door te spuiten met een zo laag mogelijke werkdruk en een middelgrove druppel.

Tabel 1 Werkingsspectrum van de verschillende middelen tegen de meest in uien voorkomende onkruiden

	Ramrod	Stomp	AZ	CIPC	Basagran SG	Totril	Lentagran
Bingelkruid	-	++	+	+	-	++	++
Brandnetel	-	++	+	++	+	+	++
Dovenetel	-	++	++	++	-	+	++
Duivenkervel	++	+	+(+)	+	-	+	++
Herderstasje	++	-	++	++	++	+	+
Kamille	++	+	++	-	++	++	++
Kleefkruid	+	+	-	-	++	-	++
Klein kruiskruid	++	-	++	-	++	++	++
Knopkruid	++	-	+(+)	-	+(+)	++	++
Melganzenvoet	+	++	+	-	++	++	++
Muur	++	++	+(+)	++	++	++	+
Perzikkruid	-	++	+(+)	++	++	+	-
Straatgras	+	+	-	++	-	-	-
Varkensgras	-	++	+	++	-	-	+
Zwaluw tong	-	++	+	++	++	+	-
Zwarte nachtschade	++	++	+(+)	+	++	++	++

Hoe meer +, hoe beter de werking van het product tegen het genoemde onkruid

Naopkomst Na de opkomst van de uien start je liefst zo vroeg mogelijk met een eerste correctie op kiemend onkruid. Die eerste behandeling valt vaak al een vijftal dagen na de eerste opkomst van de uien. Het contactmiddel Totril is het enige herbicide dat erkend is voor een vroege toepassing in het kramstadium of kiemhaakstadium (tabel 2). Die vroege toepassing is alleen aan te bevelen als de grond opgedroogd is en het gewas dus voldoende afgehard is. Op een vochtige grond is het gewas gevoelig. Je mag op dat ogenblik de werking van eerder gespoten bodemherbiciden niet vergeten, want die houden onder vochtige omstandigheden de ontwikkeling van onkruid tegen, maar ook van het uien gewas.

Uien zijn zeer kwetsbaar in het vlagbladstadium en het gebruik van herbiciden met contactwerking is uit het oogpunt van selectiviteit niet toegelaten. Enkele bodemherbiciden zijn in dit gevoelige stadium wel veilig. Onze noorderburen kiezen in een vroeg stadium eerder voor een combinatie van ioxynil (Totril) met een

bodemherbicide of chloorprofam of een combinatie van twee bodemherbiciden. Opteerde je al voor Stomp (één toepassing per seizoen) na de zaai, dan rest je vanaf het eerstebladstadium alleen nog Ramrod en/of AZ als bodemherbiciden. Op een onkruidvrije grond voorkomt AZ nieuwkieming als er veel neerslag volgt na de toepassing. Immers, AZ heeft veel water nodig voor een goede werking. Op een vochtige grond is het mengen van Ramrod met een herbicide met contactwerking aangewezen als er onkruid aanwezig is. Je kan naargelang de aanwezige onkruiden kiezen uit Totril, Basagran SG of Lentagran. Tabel 1 geeft een overzicht van de gevoeligheid van onkruiden voor de genoemde herbiciden. Vaak moet je onkruid bestrijden onder droge weersomstandigheden; dan is het gebruik van een bodemherbicide niet zinvol. Je kiest naargelang de onkruidflora voor Totril, Basagran SG of Lentagran, maar vaak scoren combinaties als Totril + Basagran SG en Totril + Lentagran beter. Warm en helder weer is een belangrijke bijkomende voorwaarde.

Er is bij vochtig en koel weer nog een belangrijke troef: chloorprofam of CIPC. CIPC is werkzaam tegen een groot aantal eenjarige onkruiden en heeft naast een bodemwerking ook een niet-verwaarloosbare contactwerking op jonge onkruiden. Bij drogend weer is het gebruik van CIPC niet zinvol; donker weer met een hoge luchtvochtigheid en vochtige grond is meer dan ideaal. Bij een lage temperatuur verdampt CIPC traag en werkt het middel veel weken na. De erkende dosering van 6 à 6 l/ha, zoals vermeld op het etiket, is niet betaalbaar en wordt in de praktijk anders gedoseerd: 0,75 à 1,5 l, eventueel in combinatie met Ramrod.

Insectenbestrijding

In uien moet je vooral aandacht hebben voor de uien- of preivlieg, preimot en trips. Tabel 3 geeft een overzicht van eigenschappen van de erkende insecticiden.

Uienvlieg De uienvlieg legt haar eitjes aan de basis van de plant. De larven boren zich een weg in het plantje. Er zijn meestal twee generaties per jaar, waarvan de eerste de meeste schade aanricht. De uien zijn dan nog klein, zodat één uienplant niet voldoende is voor de ontwikkeling van de made. Daardoor zal één made meerdere naburige plantjes bezoeken en doen wegvallen. De tweede generatie heeft dan wel voldoende aan één uienplant.

Voor de bestrijding volstaat bij ons vaak een zaadcoating. Anderzijds is een bodembehandeling met Disonal nog toegelaten in 2008. Een gewasbehandeling met Perfekthion S is ook mogelijk.

Preimot De preimot is een vlindertje dat eitjes aflegt op het blad. De rupsen vreten in het blad de opperhuid weg, waardoor vensters en later gaatjes ontstaan. In een later stadium worden ook de hartbladeren beschadigd. Beschadigd weefsel is vaak ook een ingangspoort voor bacteriën.

Wanneer de eerste vrachtschade wordt waargenomen, is het zinvol om te behan-

Toepassing van een kiemremmer

Om spuitvorming bij het bewaren van uien te voorkomen, moet het gewas op het veld behandeld worden met maleïne hydrazide (MH). Als algemene regel kan gelden dat uien die na 1 januari verhandeld worden, behandeld moeten worden. Maleïne hydrazide is een systemisch middel dat door het loof opgenomen wordt en via de sapstroom naar de bol getransporteerd wordt. Daar blokkeert het de delingsactiviteit van het meristematische weefsel. Hierdoor wordt er geen blad meer aangelegd en ontstaat er geen spruit.

Het tijdstip van de behandeling is bepalend voor het resultaat. In de praktijk wordt maleïne hydrazide vaak te laat gespoten. Het ideale tijdstip voor een behandeling is als ongeveer 20% van het gewas gestreken is: het loof veert niet meer terug als je het zachtjes zijwaarts drukt. De celdeling in het groeipunt van de bol is dan gestopt, terwijl de celstrekking (verdikking) wel nog doorgaat. De opname is dan nog voldoende.

Bij een te late toepassing is er dus niet voldoende opname meer van maleïne hydrazide, maar een te vroege behande-

delen met Decis of Patriot. Een nabehandeling kan nodig zijn.

Trips In droge en warme jaren moet je in uien ook aandacht hebben voor trips. De schadesymptomen ontstaan als de larven de plantencellen leegzuigen om zich te voeden. De lucht die nadien in de leeggezogen cellen komt resulteert in zilverschadige vlekjes. In prei veroorzaken tripsen een kwaliteitsverlies dat pas zichtbaar wordt in de nazomer. In uien moet je er vooral zorg voor dragen dat de bladpijpen van het gewas nog voldoende gezond blijven, zodat de systemisch werkende kiemremmer МН in voldoende mate opgenomen kan worden.

Tegen trips zijn Mesurol SC en Tracer toegelaten. Decis en Perfekthion S hebben een nevenwerking op trips.

Ziektebestrijding

Een uiegewas kan aangetast worden door verschillende loofschimmels, maar valse meeldauw (*Peronospora destructor*) en bladvlekkenziekte (*Botrytis squamosa*) zijn de belangrijkste. Een spuitprogramma is dan ook vooral gericht op deze loofschimmels. Wordt het gewas beschadigd door hagel, dan kan ook de zwakteschimmel *Stemphylium* belangrijk worden. Tabel 4 geeft een overzicht van de middelen en hun werkingstraad.

Valse meeldauw De symptomen van valse meeldauw zijn geelgroene, ovale vlekken op een groen blad. Bij gunstige weersomstandigheden worden door de schimmel sporen gevormd op deze vlekken. Na verloop van tijd sterven het bladweefsel op de plaats van de vlek alsook het bladdeel boven de vlek. Op de afgestorven delen ontwikkelen zich vervolgens zwartschimmels zoals *Stemphylium*. Valse meeldauw kan naast opbrengstderiving ook een negatieve invloed hebben op de bewaarbaarheid en de vorm van de uien, als het loof al afsterft vóór het strijken.

Momenteel is het middelenaanbod tegen valse meeldauw volledig. In een preventieve fase kan je mancozeb gebruiken. Wordt de ziektedruk groot, dan zijn Acrobat Extra en Fubol Gold de beste keuze.

Bladvlekkenziekte Is te herkennen aan kleine, grijswitte, ingezonken vlekjes. De symptomen zijn vaak het meest aanwezig op oudere bladeren waar ze ook sterk kunnen uitgroeien, waardoor het gewas versneld sterft. Ook op jongere bladeren kunnen de typische vlekjes te zien zijn bij hoge ziektedruk.

Deze ziekte moet vooral voorkomen worden door tijdig te behandelen – wanneer de uienbladeren elkaar tussen de rijen raken – met middelen als Shirlan of Ortiva. Mancozeb heeft een nevenwerking tegen deze bladvlekken. De erkenning van Ortiva in uien kwam er pas na het groeiseizoen. Dit fungicide, dat behoort tot de strobilurines, heeft naast een zeer goede preventieve werking tegen bladvlekkenziekte, ook een nevenwerking tegen valse meeldauw en *Stemphylium*. Daarnaast heeft Ortiva ook een positieve invloed op de vitaliteit van het gewas en blijft het gewas ook langer groen tot aan de afrijping. Die bijkomende voordelen vertalen zich in een beter opbrengstniveau. Om resistentieopbouw te voorkomen is het sologebruik van Ortiva af te raden: mancozeb is een goede mengpartner. ■

Tabel 2 Dosering contactherbiciden in functie van het uienstadium

Stadium ui	Dosering ¹
Kramstadium	Totril 0,15 l + CIPC 0,5 l
Vlagbladstadium	Niets
Vanaf 1-2 blad	Totril 0,25 l + Basagran SG 0,15 kg; Totril 0,25 l + Lentagran WP 0,2 kg
Vanaf 3-4 blad	Totril 0,3 à 0,5 l + Basagran SG 0,3 kg; Totril 0,3 à 0,5 l + Lentagran WP 0,5 kg

¹ Alleen spuiten op afgehard gewas

Tabel 3 Eigenschappen van de erkende insecticiden in ui

Middel	Chemische groep	Werking op ... ²		Dosis (l/ha)	Aantal toepassingen	Veiligheidstermijn
		Trips	Preimot			
Decis	Pyrethroïde	+	+++	0,25	3	1 week
Mesurol SC	Carbamaat	+++	-	1,5	3	3 weken
Perfekthion S ¹	Organofosfor	+(+)	++	0,4	2	3 weken
Tracer	Spinosynes	++(+)	++	0,2	3	1 week

¹ Erkend tegen uienvlieg, mineervlieg en wantsen

² Hoe meer +, hoe beter de werking

Tabel 4 Werkingsspectrum erkende fungiciden in ui

Middel	Dosis	Aantal toepassingen	Wachttijd	Werking tegen ... ¹	
				Valse meeldauw	Bladvlekkenziekte
Acrobat Extra WG	2,5 kg	8	4 weken	++(+)	+
Fubol Gold	2 kg	3	2 weken	+++	+
Mancozeb	3 kg	8	4 weken	++	+(+)
Ortiva	0,8 à 1 l	4	2 weken	+(+)	++(+)
Shirlan	0,5 l	8	4 weken	-	++(+)

¹ Hoe meer +, hoe beter de werking

ling is eveneens nadelig. De plant kan inwendig beschadigd raken, de ui wordt zacht en de rokken kunnen zelfs losgroeien.

Fazor (600 g/l maleïne hydrazide) wordt afhankelijk van de bewaaruur gespoten op een gezond gewas aan een dosis van 2,5 tot 3,75 kg/ha. Er is wel 12 uur (liefst zelfs 24 uur) droog weer nodig voor een voldoende opname. Na een behandeling met maleïne hydrazide duurt het nog twee weken vooraleer het middel in de hele bol opgenomen is.

Uienteler moet zijn hoofd erbij houden

Hervé Van Vynckt en zijn echtgenote Nancy Cocquyt baten in Wontergem een mooi landbouwbedrijf uit. Een van de hoofdactiviteiten is de teelt van uien.

– PHILIPPE MASSCHELEYN –

“Aan onze hoeve is een lange geschiedenis verbonden. In vroegere tijden was het een omwald kloosterhof van het ocmw van Gent, waar weeskinderen kwamen werken voor kost en inwoning. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat onze hoeve de naam ‘Sint-Jan in d’olie’, de beschermheilige van de weeskinderen, meekreeg”, begint Hervé (47) zijn verhaal. “Daarna boerde de familie Ide gedurende drie generaties op het bedrijf. Omdat er dan geen opvolging meer was, konden wij het 45 ha grote bedrijf overnemen. Op dat ogenblik werden er vooral aardappelen en suikerbieten geteeld; daarnaast werden er ook wat witblauwe runderen afgemest. De akkerbouwactiviteiten zetten we gewoon verder, het vee wou de landbouwer niet aan ons overlaten en werd door hem verkocht. Het weiland dat vrijkwam zetten we om in akkerland.” Deze gronden bleken door wateroverlast echter onvoldoende rendabel. Hervé zette ze daarom enkele jaren later opnieuw om in weiland. Meteen ook de reden waarom hij startte met het afmesten van witblauwe runderen. Vorig jaar investeerden Hervé en Nancy in een nieuwe stal voor de – jongvee en zoogkoeien inbegrepen – ongeveer tachtig runderen.

Al tien jaar uien in teeltplan

“Omdat we van huis uit vertrouwd waren met de teelt van spruit- en bloemkool, namen we die gewassen dadelijk op in ons teeltplan. We leverden aan de verwerkende industrie, zoals dat ook het geval was op het ouderlijke bedrijf.” De daaropvolgende jaren kwamen er spinazie, bonen en prei bij. “Met de teelt van spinazie en bonen zijn we een vijftal jaar geleden gestopt. Steeds vaker kregen we af te rekenen met zware onweders, waardoor de opkomst meer niet dan wel meeviel. Bovendien zagen we de structuur van onze bodem, door twee keer per jaar te ploegen en te zaaien, duidelijk achteruitgaan, met als gevolg dalende opbrengsten.” Hervé en Nancy besloten om opnieuw wintertarwe te verbouwen, een teelt die ze jaren niet meer in hun teeltplan hadden gehad. “Wintertarwe is de ideale voorvrucht voor uien”, legt Hervé uit. “Met de uienteelt waren we gestart in 1999, op vraag van Ardo, dat uien nodig had voor zijn nieuwe verwerkingseenheid in het Noord-Franse Violaines.

Met de komst van de uien verdween de prei uit ons teeltplan. In dat eerste teeltjaar verbouwden we dadelijk 6 ha

zaaiuien. Een vrij groot areaal, maar het ombouwen van een machineloods tot een manueel geventileerde bewaarplaats voor de uien was ook een hele investering die zo snel mogelijk moest renderen.” Over de teeltbegeleiding, die hij bij de start met uien van Ardo kreeg, was Hervé meer dan tevreden. “Vooral de eerste twee teeltjaren werden we zeer intensief begeleid. Geen overbodige luxe, want niemand in de streek had ervaring met de uienteelt.” Dit jaar verbouwen Hervé en Nancy circa 11,5 ha zaaiuien onder contract voor Ardo. “Een belangrijk deel van ons inkomen halen we uit die uienteelt. Daarnaast zijn ook spruitkool, bloemkool, wintertarwe en suikerbieten belangrijke teelten in onze bedrijfsvoering.” Ruim de helft van alle groenten die de familie Van Vynckt teelt, is bestemd voor Ardo. Daarnaast leveren ze ook aan d’Arta en aan Unifrost.

Zaai aan drie dosissen per hectare

Begin deze maand werden de contracten met Ardo opgesteld. Hervé: “De rassenkeuze gebeurde in samenspraak met het diepvriesbedrijf. Contractueel ligt voor dit teeltseizoen vast dat we 300.000 kg uien in de maat +60 mm leveren aan de

Het zit in de genen

Hervé is telg uit een landbouwersgezin uit Poeke. “Mijn vader baatte een gemengd landbouwbedrijf uit. Hij verbouwde de klassieke akkerbouwteelten en hield wat varkens en rundvee. We waren thuis met zes kinderen. Allemaal bleven we na onze studies op het bedrijf werken. Toen mijn oudste broer Patrick in het bedrijf kwam, begon vader spruitkool te verbouwen voor Ardo. De daaropvolgende jaren kwamen daar – om voor elk kind een volwaardig inkomen te kunnen garanderen – aardbeien, bloemkolen en prei bij.” In 1987 beslisten Hervé en Nancy om zelf een bedrijf over te nemen. Na een zoektocht van ruim een jaar vonden ze een geschikt bedrijf in Wontergem, een deelgemeente van Deinze. Hervé en Nancy hebben vijf kinderen: Mathias (19), Thomas (18), Nicolas (16), Leonie (13) en Louise (11). “Vorig jaar behaalde Matthias zijn diploma TSO Landbouw aan de Landbouwschool van Oudenaarde. Sindsdien werkt hij voltijds mee op het bedrijf.”

FOTO: GEERT VERHIEST

fabriek. Alle uien in de maat 40-60 mm verhandelen we op de vrije markt, vaak via kleinere handelaars die de uien afzetten op plaatselijke markten. Vorig teeltseizoen zat 70% van de geoogste uien onder de maat 60 mm. Rik Tanghe, zaakvoerder van RTI Patat, verkocht die grote partij uien op de Russische markt.

Zoals ik al zei, is wintertarwe de ideale voorvrucht voor uien. Na de oogst van de wintertarwe breng ik mengmest op het land en zaai ik facelia in. Deze groenbedekker is diepwortelend, waardoor alle harde lagen doorbroken worden. Het daaropvolgende jaar, vanaf het moment dat de weersomstandigheden dat toelaten, behandel ik alle uienpercelen met Round Up." Dat werkje heeft Hervé eind februari uitgevoerd. "Enkele dagen voor het zaaien ploeg ik alle uienpercelen ondiep, tot op een diepte van zo'n 20 cm." Het inzaaien van de uien gebeurt door loonwerker Dries Defour. "Zaaien gebeurt op bedden van 1,5 m breed aan 3 dosissen/ha. Een dosis is 250.000 zaden. Op elk bed worden tien rijen, twee aan twee, uitgezaaid; de afstand in de rij bedraagt 8 cm." In een normaal jaar wordt er eind maart-begin april gezaaid.

De bemesting van de uien gebeurt eind mei, afhankelijk van de weersomstandigheden. "We bemesten in twee werkgangen. In een eerste gift dienen we 200 kg ammoniumnitraat/ha toe. Wat later op de dag bemesten we een tweede keer met 200 kg chloorpotas/ha." Hervé benadrukt dat de uienteelt weinig stikstof vraagt.

Delicate onkruidbestrijding vereist goed advies

Tot en met het teeltseizoen 2000 liet Hervé alle bespuitingen in uien uitvoeren door een collega-landbouwer. "In tegenstelling tot veel andere gewassen, groeit een veld niet echt dicht bij de uienteelt. Hierdoor is er voortdurend concurrentie tussen onkruid en gewas en zijn er meerdere behandelingen aan lagere dosissen nodig. Om kort op de bal te kunnen spelen, investeerden we begin 2001 in een eigen spuitmachine. Maar net in dat eerste teeltseizoen dat we zelf de bespuitingen uitvoerden, liep het grondig mis met de onkruidbestrijding. Nadelige weersomstandigheden in combinatie met een verkeerd advies van onze toenmalige adviseur gewasbeschermingsmiddelen hadden tot gevolg dat meer dan de helft van ons areaal door verbranding verloren ging. Dit was natuurlijk een serieuze financiële aderslating. Maar we hielden er ook iets positiefs aan over. Het bracht ons in contact met Geert Verhiest van Sanac. Op zijn advies vertrouwen we blindelings, niet alleen voor de onkruidbestrijding, maar ook voor de ziekte- en plaagbestrijding."

Wanneer de uien 'strijken' moet er, met het oog op een goede bewaring van het product, een kiemremmingsmiddel gespoten worden. Hervé benadrukt dat die behandeling moet gebeuren op het juiste ogenblik, als ongeveer 10% van de uien

'gestreken' is. Als kiemremmingsmiddel gebruikt hij Fazor.

Buiten drogen kost niets

"Indien mogelijk, teel ik vroegrijpe rassen die ik normaal gezien reeds eind augustus kan oogsten." Het oogsten – dat drie à vier dagen duurt – gebeurt door de loonwerker. "Loofklappen en rooien gebeuren in één werkgang. De loofklapper 'klapt' het gewas tot op een lengte van 8 à 10 cm, waarna de uien uit de grond gelicht worden en op zwad gelegd worden. Een vuistregel bij het loofklappen is dat het resterende loof nog de onderzijde van de ui moet kunnen bedekken."

Indien de weersomstandigheden het toelaten, laat Hervé de geogste uien circa acht dagen drogen op het veld. "Dat is vrij lang, maar begin september is het meestal mooi weer. Hoe langer we kunnen drogen op het veld, hoe lager de droogkosten in de bewaarloods zijn. Dat verklaart meteen waarom ik liefst vroegrijpe rassen verbouw." Hervé raapt de uien zelf op met een omgebouwde aardappelrooier. "Dat oprapen start kort na de middag wanneer de uien niet meer nat van de dauw zijn." Gemiddeld bedraagt de uienopbrengst circa 55 ton/ha.

De uien worden maximaal 4 m hoog ingeschuurd in een bewaarloods die voorzien is van bovengrondse ventilatiekanalen. "We laten de ventilatoren ongeveer veertien dagen ononderbroken aanliggen; zo wordt er verse lucht door de uien geblazen zodat die verder kunnen drogen. Eens de uien droog zijn, start het manuele koelproces. "We koelen de uien geleidelijk – dit door de verandering van het jaargetijde te volgen – tot de ideale bewaar temperatuur van 6 à 7 °C." Vorig jaar werden de laatste uienpartijen uitgeschuurd in april. ■

FOTO: GEERT VERHIEST

Op afroep klaarmaken

Hervé: "Met het klaarmaken van uien starten we meestal eind januari-begin februari, als de werkzaamheden in spruitkool afgelopen zijn. Klaarmaken houdt het sorteren en ontstaarten van de uien in. We sorteren op vraag van Ardo in twee klassen: 60-75 mm en +75 mm. Daarnaast heb je nog de maat 40-60 mm, die we op de vrije markt verkopen." De maat 60-75 mm wordt gestockeerd in wachtsilo's. "We hebben 4 wachtsilo's, elk met een capaciteit van 30 ton of goed voor de vracht van 1 oplegger. De maat +75 mm gaat, net als de maat 40-60 mm, in kisten."

Nederland blijft belangrijkste gele-uienexporteur

Niet ver van de grens met België ligt jwk Wiskerke Onions. Het Nederlandse bedrijf exporteert jaarlijks ruim 90.000 ton gele uien. – PHILIPPE MASSCHELEYN –

Jaap Wiskerke, de flamboyante bedrijfsleider van het toonaangevende exportbedrijf, is uitstekend geplaatst om te verklaren waarom Nederland wereldwijd de belangrijkste gele-uienexporteur is, en dat op langere termijn ook zal blijven. “De wereldwijde uienproductie bedraagt meer dan 55 miljoen ton. China is met ruim 17 miljoen ton het belangrijkste uienproducerende land, op ruime afstand gevolgd door India, de Verenigde Staten en Turkije. Nederland neemt ongeveer 1,9% van die productie voor zijn rekening en komt daarmee uit op een beschei-

den elfde plaats. Als we echter naar wat exportcijfers kijken, zien we dat 8% van die totale wereldproductie geëxporteerd wordt. India, de belangrijkste exporteur, voert circa 962.000 ton – vooral rode – uien buiten zijn landsgrenzen. Nederland is met 914.000 ton een mooie nummer twee. Kijken we enkel naar de export van gele uien, dan zijn we de absolute nummer één. Zowat ons volledige Nederlandse uienareaal wordt geëxporteerd. Andere belangrijke uienexporterende landen zijn China en de Verenigde Staten, met respectievelijk 571.000 en 317.800 ton.

Velen begrijpen niet hoe het mogelijk is dat Nederland ondanks zijn relatief kleine productie toch de wereldmarkt kan domineren. Wij hebben echter grote voordelen die zich situeren op het vlak van bedrijfskolom en strategische positie.”

Spanningsveld tussen teler, verpakker en exporteur

“De bedrijfskolom van Nederland is uniek in de wereld. We hebben drie- à vierduizend telers, een vijftigtal verpakkers en ongeveer tweehonderd exporteurs. Een beperkt aantal bedrijven, waaronder wijzelf, is zowel verpakker als exporteur. In het buitenland zien we vaak dat, door de grootschaligheid van de uienbedrijven, telers en verpakkers een en dezelfde persoon zijn. Een Nederlandse uienteler verbouwt gemiddeld 6 à 8 ha uien, wat betekent dat hij maar een deel van zijn

Belgische telers zeker welkom

Wiskerke benadrukt dat Belgische uientelers, net als hun Nederlandse collega's, van die uitstekende strategische positie kunnen profiteren. “Bovendien is de overgrote meerderheid van de verpakkers en exporteurs, waaronder wijzelf, gevestigd in het zuiden van Nederland. Dat maakt het plaatje voor een Vlaamse teelt natuurlijk nog interessanter.” Wiskerke waarschuwt wel dat een kortetermijnvisie door de grillige uienmarkt volledig uit den boze is. “Om geen ontgoochelingen op te lopen, moet een uienteler in spe er zich terdege van bewust zijn dat hij financieel rendement steeds over meerdere teeltjaren moet bekijken. Om een uienteler toch enige zekerheid te garanderen, kan hij bij ons wel in een systeem stappen van deels vrij telen, en deels onder contract of in pool telen.”

FOTO: B. VAN OUWERKERK

inkomen uit de uienteelt genereert. Deze vorm van risicospreiding is zeker niet onbelangrijk, gelet op het feit dat de prijsvorming bij uien vaak een erg grillig verloop kent.

Het bescheiden uienareaal maakt het de Nederlandse teler ook onmogelijk om zelf uien in te pakken, wat eveneens zijn onafhankelijkheid ten goede komt. Drie jaar geleden was de uienprijs op de wereldmarkt extreem laag. In de Verenigde Staten zag je dan al die bedrijven die volledig op de teelt en het inpakken van uien georiënteerd waren, gigantische verliezen leidden. Een klap die velen niet of maar moeilijk te boven kwamen. De totale inpakcapaciteit van de Nederlandse verpakkers is zowat 22.500 ton per week. Als verpakker is het belangrijk dat je bedrijf kan draaien op maximale verpakkingscapaciteit, en dus aan een minimale kost. Hiervoor is er een voortdurende toevoer van product nodig. Dit heeft een continu spanningsveld tussen de telers, die speculeren op de prijs, en de verpakkers tot gevolg. Gemiddeld worden er door de tweehonderd exporteurs wekelijks 16.000 ton uien verhandeld, maar de vraag naar uien kent natuurlijk grote schommelingen. Dit zorgt ook voor een voortdurend spanningsveld tussen verpakkers en exporteurs.”

Lagere transportkosten

“De totale Nederlandse teeltkosten bedragen – uitgaande van een gemiddelde opbrengst van circa 55.000 kg/ha – 6 eurocent/kg uien. Om uien van bij een Nederlandse teler naar de haven te brengen, voor verscheping naar bijvoorbeeld een Maleisische klant, moeten er diverse logistieke kosten gemaakt worden. Eerst is er de transportkost, om de uien per vrachtwagen van bij een teler naar een verpakker te brengen. Die bedraagt in Nederland gemiddeld 1 eurocent/kg uien. Dan zijn er de kosten om het product te sorteren en in te pakken. Als wij op maxi-

male capaciteit draaien, dat wil zeggen van 5 uur 's morgen tot 21 uur 's avonds, liggen die inpakkosten rond 3 eurocent/kg uien. Voor het transport per vrachtwagen van verpakt product naar de haven in Rotterdam of Antwerpen moet gemiddeld eveneens 1 eurocent/kg uien neergeteld worden. Dit geeft een totale logistieke kost binnen Nederland van 5 eurocent/kg uien. Wanneer je er de teeltkosten bijtelt, zit je op een totale kostprijs van 11 eurocent/kg uien.

“Grote voordelen, die zich situeren op het vlak van bedrijfskolom en strategische positie, maken dat wij als klein productieland de wereldmarkt voor uien ook in de toekomst zullen blijven domineren”, aldus Jaap Wiskerke.

Interessant is nu om die Nederlandse situatie te vergelijken met die in andere uienproducerende landen. Een uienteler in Pasco in de Verenigde Staten kan zijn product zeker goedkoper produceren dan de Nederlandse teler. Maar om zijn product vanuit Seattle naar China te verschepen, moet hij die uien wel per vrachtwagen over een afstand van ruim 350 km transporteren. Die verre inlandse transportkosten doen zijn voordeel van lagere productiekosten volledig teniet. Datzelfde deed zich enkele jaren geleden ook voor in Frankrijk, waar men dacht ons Nederlanders uit de markt te gooien door de uienteelt grootschalig aan te pakken. De uien werden goedkoper dan bij ons geproduceerd en verpakt in de streek van Orléans. Maar voor de verscheping van het product bleek Marseille in het zuiden van Frankrijk veel te ver en was Le Havre in het noorden van het land geen optie, wegens geen containertransport naar interessante transithavens voor uien.” Met andere woorden, de Fransen stelden met het schaamrood op de wangen vast dat ze voor verscheping van hun uien eveneens aangewezen waren op Antwerpen of Rotterdam, wat dure transportkosten met zich meebracht.

“Waar we het dan nog niet over gehad hebben, is dat alle internationale rederijen de havens van Antwerpen en Rotterdam gebruiken als centrale opslagplaatsen voor lege containers,” stoomt Wiskerke verder. “De scheepvaartmaatschappijen hebben er dan ook alle baat bij als die containers gevuld, bijvoorbeeld met uien, naar China terugkeren. Hierdoor ligt de kostprijs voor het verschepen van uien een stuk lager dan in andere werelddhavens. In de toekomst zal in deze evolutie zeker geen verandering komen. Integendeel, omdat er nog meer ‘Made in China’-producten naar Europa geëxporteerd zullen worden, zullen er nog meer containers terug moeten.” ■

Volledig traceerbaar product

Een aangekochte partij uien wordt afgeroepen en door Wiskerke met eigen vrachtwagens naar Kruiningen getransporteerd. “Het lossen gebeurt via een volautomatische losinstallatie. De uien krijgen een partijcode waaraan alle gegevens gekoppeld zijn, van het nummerbord van de vrachtwagen waarmee het transport verzorgd is tot gegevens over de teeltregistratie. De partijcode is ook leesbaar op het toekomstige elektronische label van de kisten waarin de uien opgeslagen worden.” De verwerking van de uien start als de elektronische code van de kist correspondeert met de productieplanning. “Bij de verwerking worden de uien eerst ontdaan van de staarten, de buitenste schil en eventuele grondresten. Daarna worden ze gesorteerd op grootte. Tot slot worden

ze geïnspecteerd via een leesband; hierbij worden eventuele steentjes, rotte uien enzomeer uitgeselecteerd. De uien worden ingepakt volgens de overeengekomen specificaties. De gangbare verpakkingshoeveelheden variëren van 500 g tot 25 kg. We hebben ons eigen label, maar kunnen op vraag van een klant ook verpakken onder ‘private label’. Onze producten worden naar een zestigtal landen geëxporteerd. Heel belangrijk in dit hele verhaal is dat een klant, waar ook ter wereld, met één druk op de knop de herkomst van een aangekochte partij uien kan traceren, inclusief de gegevens van het perceel waarop deze uien zijn geteeld.” Naast consumptie-uien verwerkt het bedrijf, dat zo’n 45 vaste medewerkers telt, ook sjalotten en knoflook.

“De vestiging in Violaines werd in 1986 opgericht door de Franse coöperatie Coop Avril”, vertelt Frank Sioen, die het bedrijf leidt. “Ze werd gebruikt om overschotten aan bloemkolen voor de versmarkt in te vriezen.” In 1998 werd de fabriek opgekocht door Ardo. “Naast bloemkolen begonnen we ook erwten, bonen en spruiten te verwerken. Voor de erwten- en bonenactiviteiten werken we trouwens nog steeds samen met Coop Avril. Omdat de verwerkingsactiviteiten zowat zes maanden per jaar stil lagen, beslisten we om ook de verwerking van uien en champignons, zeg maar niet-seizoengebonden activiteiten, in Violaines te centraliseren. Een andere reden voor deze beslissing was natuurlijk de toenemende vraag naar deze producten. Omdat we in het verleden slechte ervaringen hadden met aankoop van Poolse uien, zochten we in diverse teeltgebieden in deze streek landbouwers die uien wilden telen voor ons. Bovendien wilden we de traceerbaarheid van het product garanderen, en dat was met die Poolse uien niet altijd het geval.”

De meeste schilbedrijven zijn volgens Sioen op familiale leest geschoeid. “Vaak

zit de zaakvoerder zelf aan de machines te sleutelen. In West-Europa zijn we een van de weinige grote verwerkende bedrijven die zelf uien – op industrieel niveau – schillen. Dat schillen is een complex proces; het vereist een nauwkeurige afstelling van de finishmachines en gespecialiseerd personeel om de machines te bedienen. Tegenwoordig verwerken we in Violaines circa 15.000 ton uien, zowat 25% van het totale volume groenten dat we jaarlijks verwerken. Omdat ongeveer een derde van een ui schilafval is, betekent dit dat we voor ongeveer 5000 ton schilafval een oplossing moeten zoeken. Momenteel onderzoeken we de mogelijkheid van de afzet van schilafval voor de voeding van biogasinstallaties.”

Naast uien zijn erwten de tweede belangrijkste activiteit in de vestiging te Violaines. “Jaarlijks verwerken we ongeveer 12.000 ton erwten. Over alle teelten heen verwerken we op jaarbasis ongeveer 3500 ha groenten.”

Spreiding in teeltgebieden en aantal telers

“Om 15.000 ton uien te kunnen verwerken, contracteren we in totaal zo’n 350 ha

uien, zowel in Frankrijk als in België. In beide landen spreken we dan over een ongeveer even groot areaal. De belangrijkste Franse teeltgebieden liggen in het noordwesten van Parijs, of de streek van Compiègne, en in Frans-Vlaanderen, zeg maar de streek rond Rijsel. In België liggen de belangrijkste productiegebieden in West- en Oost-Vlaanderen en in Henegou-

“Om 15.000 ton uien te kunnen verwerken, contracteren we in totaal zowat 350 ha uien, zowel in Frankrijk als in België”, vertelt Frank Sioen.

Wereldwijd beschikt Ardo over elf verwerkingsunits voor groenten. De hoofdactiviteit van de Noord-Franse vestiging in Violaines is de verwerking van uien; jaarlijks zowat 15.000 ton. – PHILIPPE MASSCHELEYN –

Verwerking gecentraliseerd nabij teeltgebieden

focus op

Uienteelt nauwgezet opgevolgd

Frank Sioen: “De rassen die we willen verwerken, selecteren we in samenspraak met de uientelers. We spreken dan over hoogronde rassen of rassen die gemakkelijk te schillen zijn. Onze voorkeur gaat uit naar de maat 60-90 mm. De kleur van de schil heeft voor ons geen enkel belang. Bij alle telers waar we uien contracteren, volgen we het hele teelt- en bewaarproces nauwgezet op. De teeltopvolging gebeurt door een Franse en een Belgische teeltbegeleider.” Sioen wijst er in dat kader ook op dat de bedrijfsfilosofie van Ardo is om alle gecontracteerde groenten van nabij op te volgen, met behulp van teeltbegeleiders.

Foto: ARDO

wen.” Deze spreiding is volgens Sioen een bewuste keuze van het bedrijf. “Hierdoor kunnen we het risico van te weinig grondstof door misoogsten of door problemen bij de bewaring tot een minimum beperken.”

Maar er is niet alleen een geografische spreiding, zo blijkt. “Wij zijn zeker niet op zoek naar een beperkt aantal zeer grote uientelers. Veel liever contracteren we uien bij een groot aantal landbouwers die een gemiddeld areaal verbouwen. We doen dit om dezelfde reden als bij de geografische spreiding: het risico van te weinig product door misoogsten of door bewaarproblemen uitsluiten.” In Frankrijk contracteert Ardo bij individuele telers geen uienarealen groter dan 20 ha. “Deze strategische benadering kan je ook doortrekken naar andere groenteteelten, bijvoorbeeld bloemkolen.” Sioen benadrukt ook dat er doorheen de jaren een hechte vertrouwensrelatie is opgebouwd met de meeste telers die jaarlijks uien, en vaak ook andere groenten, telen voor Ardo. “Telers die voor het eerst uien voor ons verbouwen, nodigen we uit naar de fabriek en laten we onder

meer kennismaken met het delicate schilproces. Ze moeten goed beseffen welke rol het aanleveren van een kwaliteitsproduct hierbij speelt. Immers, verlies aan kwaliteit van de uien heeft gevolgen voor de hardheid van de schil, waardoor de uien minder goed schilbaar worden.”

Complex schilproces

De uien die door een teler op afroep gesorteerd en ‘ontstaart’ zijn, worden getransporteerd naar Violaines, waar ze geschild worden. “Dat schillen gebeurt als volgt: in de zijkant van de uien brengen we een snede aan, waarna de schil er wordt afgeblazen. Onze verwerkingscapaciteit bedraagt 100 ton per dag. Een voordeel dat wij hebben ten opzichte van Zuid- en Oost-Europese schilbedrijven is dat wij het hele jaar door over vers product beschikken. Wanneer we in augustus met de verwerking van plantuien starten, hebben we geen zaaiuien meer in voorraad.

Geschilde uien worden licht geblancheerd en vervolgens – volgens de wens van de klant – in blokjes of schijfjes versneden. De verwerkte uien worden dade-

lijk diepgevroren en gestockeerd. Het vriesverse product wordt ofwel eerst in bulk en dan in eindverpakking, ofwel rechtstreeks in eindverpakking bewaard.” Het totale verwerkingsproces neemt circa acht uur in beslag.

“Om competitief te blijven met Zuid- en Oost-Europese schilbedrijven, die over een grote, goedkope schilcapaciteit beschikken, verwerken we geen dure winteruien. Begin augustus starten we met de verwerking van plantuien, tot eind oktober. Zaaiuien verwerken we vanaf begin november. De laatste uien die we in mei verwerken, zijn zaaiuien die in koelruimtes bewaard werden bij een temperatuur van maximaal 2 °C. Uien die te lang in de koelruimte zitten, verliezen hun typische uiengeur. Vandaar dat we ze nooit langer dan twee maanden in een koelruimte bewaren.” Ook rode uien, sjalotten en bio-uien worden in Violaines in zeer beperkte hoeveelheden verwerkt. “De rode uien betrekken we bij onze vaste Belgische en Franse uientelers. De sjalotten komen uit Bretagne; de bio-uien voeren we in uit Nederland.” ■

Voorafzet op Franse markt

“Als vuistregel kan je stellen dat we bij het transport van verwerkte uien buiten een straal van 1000 km niet meer competitief zijn. Niet alleen die transportkosten zijn een beperkende factor. Het schillen vergt ook een groot aantal manuren, die duurder zijn in Frankrijk dan in Zuid- en Oost-Europa, waar de loonlast meer dan de helft lager is dan hier”, legt Frank Sioen uit. Frankrijk is voor Ardo de belangrijkste afzetmarkt van uien. “In alle Franse supermarkten liggen onze vriesverse, versneden uien in kleinverpakking van bijvoorbeeld 1 kg, meestal onder ‘private label’. Een deel van onze uien wordt verder verwerkt in bereide maaltijden en komt zo in de supermarkt terecht. We verkopen ook heel wat product in België en Duitsland. Een belangrijk gegeven voor onze klanten is dat elke partij uien volledig traceerbaar is.”

Wat de groei mogelijkheden van de diepvriesmarkt voor uien betreft, is Sioen voorzichtig optimistisch. “Vriesverse uien zijn een ‘stille’ groei markt. Veel consumenten zijn nog niet vertrouwd met de aankoop van zo’n product. Vooral als uien in de versmarkt duur zijn, groeit de interesse voor onze verwerkte uien, die een vrij stabiele prijs kennen. We stellen vast dat eens een consument met ons product vertrouwd is, hij/zij het in de toekomst ook gemakkelijker aankoopt.”